

TURIZAM KRAPINSKIH TOPLICA – SADAŠNJE STANJE I MOGUĆNOSTI RAZVOJA

MARTINA JAKOVČIĆ
Tomislava Krizmana 2, Zagreb
Tomislava Krizmana 2, Zagreb

UDK: 338.48(497.5 Krapinske Toplice)
Pregledni članak
Rewiev

Primljeno: 2003-04-30
Received:

U radu se prikazuje sadašnji stupanj razvoja turizma Krapinskih Toplica te mogućnosti budućeg razvoja s geografskog aspekta. Analiziraju se prirodne, socioekonomske i kulturno-povijesne komponente prostora. Posebna pozornost poklanja se razvoju zdravstvenog turizma te njegovu utjecaju na razvoj drugih oblika turizma. Pokušavaju se objasniti razlozi sporijega turističkog razvoja Krapinskih Toplica u usporedbi s drugim toplicama u regiji.

Ključne riječi: zdravstveni turizam, izletnički turizam, ljekoviti izvori, kulturno-povijesni spomenici, Krapinske Toplice, Krapinsko-zagorska županija

This paper presents present state of development of tourism in Krapinske Toplice Spa and possibilities of further development from the geographical point of view. Natural, socio-economical, cultural and historical components of the area are analysed. Special attention is given to development of health tourism and its impact on the development of other types of tourism. Paper explains the main reason of slower tourist development of Krapinske Toplice in comparison to other spas in the region.

Key words: health tourism, excursion tourism, medicinal springs, cultural and historical monuments, Krapinske Toplice Spa, Krapina-Zagorje County

Uvod

Zdravstveni turizam jedan je od najstarijih oblika turizma. Početci se javljaju još u starom vijeku. Naime, već su Rimljani posebno cijenili kupke te korištenje termalnih izvora u svrhu liječenja. Usprkos tome u geografskoj literaturi postoji razmjerno malen broj radova koji se bave zdravstvenim turizmom, bilo općenito kao sve rasprostranjenijom granom turizma¹, bilo praktično na primjerima pojedinih lječilišta. Zbog toga je potrebno na početku dati nekoliko općih pojmova i objasniti razliku između zdravstvenog turizma i termalizma.

---

¹ U zemljama zapadne Europe, a sve više i kod nas, korisnici zdravstvenog turizma su zaposlenici velikih tvrtki koje organiziraju vikend aranžmane praćene zdravstvenim i "team building" programima.

Zdravstveni turizam može se definirati kao vrsta turizma koja se stručno i pod nadzorom služi prirodnim ljekovitim činiteljima i/ili postupcima fizikalne medicine i rehabilitacije u cilju očuvanja i unapređivanja zdravlja i/ili poboljšanja vrsnoće života (BUČAR-PERIĆ, 2001.). Osnovu zdravstvenog turizma čini korištenje prirodnih ljekovitih faktora. Ukoliko se kao ljekoviti prirodni faktor koristi termalna voda, tada govorimo o termalnom zdravstvenom turizmu. Takav oblik zdravstvenog turizma treba razlikovati od tradicionalnog termalizma. Tradicionalni termalizam ima sezonalni karakter ograničen na ljetne mjesec. Gosti su uglavnom starije životne dobi. U zdravstvenom turizmu sezonalnost nije toliko izražena, a gosti su srednje životne dobi i boljeg imovnog statusa.

Tema ovog rada je turističko-geografska valorizacija prostora općine Krapinske Toplice kao primjer turističkog razvoja centra termalnoga zdravstvenog turizma. Područje Krapinsko-zagorske županije bogato je geotermalnim izvorima. Većina toplica počinje s radom još u antičkom razdoblju te se zatim obnavljaju od druge polovice 19. st. Iako se na području županije nalazi veći broj toplica, one međusobno nisu konkurentne. Razlog je tome činjenica da su Tuheljske Toplice orijentirane na izletnički turizam, Stubičke Toplice na rekreacijski, zdravstveni i kongresni turizam, a Krapinske Toplice isključivo na zdravstveni turizam.

Cilj i metodologija rada

Cilj je ovog rada prikazati trenutno stanje turističke valorizacije Krapinskih Toplica kao značajnog centra zdravstvenog turizma te mogućnosti daljnjeg razvoja. Također, želi se prikazati zašto općina Krapinske Toplice, usprkos povoljnom položaju, zaostaje u razvoju u usporedbi s ostalim toplicama na području Krapinsko-zagorske županije.

U radu je prikazana turistička ponuda općine Krapinske Toplice. Kapaciteti trgovačkih, zanatskih i ostalih usluga dobiveni su metodama promatranja i anketiranja te na temelju prostornog plana općine. Podatci o smještajnim kapacitetima dobiveni su u Turističkoj zajednici općine Krapinske Toplice.

Kao pokazatelji turističkog prometa iskorišteni su podatci o broju turističkih noćenja. Podatci o broju posjetitelja otvorenih bazena dobiveni su od uprave hotela Toplice², a temelje se na broju prodanih ulaznica.

Podatci o planovima kojima bi se trebala poboljšati turistička ponuda, dobiveni su u razgovoru s mjerodavnicima u Turističkoj zajednici općine Krapinske Toplice, Općini te Bolnici za rehabilitaciju.

Geografske i socioekonomske komponente prostora

Općina Krapinske Toplice smještena je u zapadnom dijelu Krapinsko-zagorske županije. Središnje naselje smješteno je na nadmorskoj visini od 160 m, u kotlini otvorenoj prema jugu, dok je sa sjeverne, istočne i zapadne strane okruženo uzvišenjima Hršak breg, Marija Magdalena te Škrnik (CRKVENČIĆ, 1974).

---

² Otvoreni bazeni su pod upravom hotela Toplice.

U krajoliku općine mogu se izdvojiti tri osnovna geomorfološka elementa: brežuljci do 300 m nadmorske visine pod vinogradima s očuvanim drvenim kljetima (etnološke zone), doline uz tokove rječica i potoka pod livadama te obronci brežuljaka pod oranicama i šumarcima. U pojedinim područjima, poput doline Erpenjščice, sačuvane su autohtone šumske i livadne zajednice.

Općina Krapinske Toplice obuhvaća površinu od 49 km² na kojoj je 2001. godine živjelo 5744 stanovnika³. Prosječna gustoća naseljenosti iznosila je 117 st/km² te je općina Krapinske Toplice jedna od najgušće naseljenih općina u Hrvatskoj. Iako općina ima razmjerno povoljnu dobnu strukturu stanovništva, ipak je i ovdje sve očitiji trend starenja stanovništva⁴.

Kao što se i može očekivati najveći udio radno aktivnog stanovništva zaposlen je u tercijarnom sektoru, i to u zdravstvenoj zaštiti i socijalnoj skrbi. Promatra li se zaposlenost po naseljima, tada je još uvijek najveći dio stanovništva zaposlen u primarnom sektoru. Iznimka su naselja Krapinske Toplice, Klokovec, Vrtnjakovec i Jasenovec Zagorski.

Privreda i neprivredni servisi

Na području općine Krapinske Toplice moguće je izdvojiti četiri skupine djelatnosti od razvojnog značenja za općinu⁵:

- Turizam – naglasak je na zdravstvenom i rekreacijskom turizmu. Iako postoje dobre pretpostavke za razvoj izletničkog i seoskog turizma, oni za sada nisu u dovoljnoj mjeri razvijeni⁶.
- Poljoprivreda – na području općine postoje mogućnosti razvoja seoskog turizma, što pruža mogućnost za razvoj vinogradarstva i proizvodnje zdrave hrane. Na području općine već postoji nekoliko aktivnih vinskih cesta⁷, no one nisu dovoljno poznate široj javnosti.
- Čista industrija manjih kapaciteta
- Obrtništvo

S obzirom na rasprostranjenost središnjih funkcija naselja se mogu podijeliti u tri skupine. Prvu, najveću skupinu čine naselja bez središnjih funkcija (14 naselja). Drugu skupinu čine naselja s nepotpunim funkcijama (2 naselja). U tu skupinu ulaze naselja poput Gregurovca i Male Erpenje u kojima postoje područne škole te pojedini servisi. Jedino naselje Krapinske Toplice ima sve središnje funkcije (Tab. 1.).

³ Prema podacima iz popisa stanovništva 2001. godine Državnog zavoda za statistiku.

⁴ Prema podacima DZS-a naselje Krapinske Toplice imalo je 1991. godine 26.4% mladog te 14.8% starog stanovništva. Godine 2001. bilo je 19.42% mladog te 20.94% starog stanovništva.

⁵ Djelatnosti od razvojnog značenja izdvojene su prema Prostornom planu općine Krapinske Toplice iz 1999. godine.

⁶ Prema podacima Turističke zajednice Krapinske Toplice 2002. godine na području općine nije bilo evidentirano niti jedno seosko gospodarstvo.

⁷ Najznačajnija je vinska cesta iz Krapinskih Toplica preko vrha Svete Magdalene, Gornjeg vina, Hršak brega i vrha Sveti Antun ponovno u Krapinske Toplice.

Godine 2001. na području općine Krapinske Toplice živjelo je 5744 stanovnika u ukupno sedamnaest naselja⁸. Starija naselja su smještena na dodiru dolinskih i prigorskih područja, dok su novija naselja vezana uz dolinska područja te se nalaze u blizini važnijih prometnica. Naselja su mala, čak 70% naselja ima manje od 300 stanovnika, a samo središnje naselje ima više od 1000 stanovnika.

Tab. 1. Raspored središnjih funkcija na području općine Krapinske Toplice
Tab. 1 Structure of central functions in the area of Krapinske Toplice community

	Čret	Donje vino	Gregurvec	Hršak Breg	Jasenovec Zagor.	Jurjevec Zač.	Klokovec	Klupci	Krapinske Toplice	Lovreća Sela	Mala Erpenja	Maturovec	Oratje	Selno	Slivonja Jarek	Vića Sela	Vrtinjakovec
Centralna osnovna škola									1								
Područna osnovna škola			1								1						
Viša škola									1								
Narodno sveučilište									1								
Ambulanta									2								
Ljekarna									1								
Specijalistička bolnica									1								
Veterinarska ambulanta							1										
Vrtić i jaslice									1								
Knjižnica									1								
Hotel									1								
Sjedište općine									1								
Polijska stanica									1								
Pošta									1								
Banka									2								
Trgovina mješovitom robom	1						2	6						1		1	1
Prodavaonica voća, povrća								2									
Prodavaonica mesnih proizv.								2									
Prodavaonica poljop. mater.								1		1							
Prodavaonica kuć. aparata								2									
Prodavaonica tekstila i obuće								8									
Prodavaonica boja i lakova elektromaterijala, alata...								5									
Knjižara i papirnica, fotograf								2									
Frizerske usluge								4									
Mehaničarske usluge	4	2	3	1		1	7	6	1	1	1			2		1	8

⁸ Naselja općine su: Čret, Donje vino, Gregurvec, Hršak Breg, Jasenovec Zagorski, Jurjevec, Klokovec, Klupci, Krapinske Toplice, Lovreća Sela, Mala Erpenja, Maturovec, Oratje, Selno, Slivonja Jarek, Vića Selo, Vrtinjakovec.

Prometni položaj kao preduvjet turističkog razvoja

Krapinsko-zagorska županija ima razmjerno povoljan položaj svega 8 km od trase Phyrnskog pravca koji povezuje sjeverozapadnu i jugoistočnu Europu, a pruža se od Nürnberga preko Salzburga, Graza i Maribora prema Zagrebu te dalje prema Karlovcu i Splitu.

Geografski, općina Krapinske Toplice ima središnji položaj u županiji te graniči s općinama Tuhelj, Sveti Križ Začretje i Veliko Trgovišće te gradovima Krapinom, Pregradom i Zabokom. Prometno-geografski, središnje naselje udaljeno je od Zagreba 42 km, a veza se ostvaruje poglavito cestovnim prometom. Naselje Krapinske Toplice ne nalazi se uz magistralni pravac E59, već 8 km zapadnije. Do magistralne ceste moguće je doći regionalnom cestom 507. Za prilaz Krapinskim Toplicama koristi se izlaz Gubaševo 34 km od Zagreba. Krapinske Toplice su sa Zagrebom povezane i lokalnom cestom, no ona je u razmjerno lošem stanju. Osim prema Zagrebu veze se ostvaruju i s naseljima unutar Krapinsko-zagorske županije. Naselje je s Krapinom povezano lokalnom cestom koja je duga tek 14 km, ali je uska, zavojita i u lošem stanju. Osim lokalne ceste postoji i regionalna cesta, koja se pruža zaobilazno te se udaljenost do Krapine povećava na 19 km. Sa Zabokom i Pregradom veze su bolje jer se ostvaruju regionalnom cestom.

Osim automobilskim prijevozom, veze sa Zagrebom ostvaruju se i autobusnim prijevozom. Na relaciji između Zagreba i Krapinskih Toplica dnevno prometuje 12 autobusa u svakom smjeru⁹. Lokalnom cestom između Krapine i Krapinskih Toplica dnevno prometuje 6 autobusa u svakom smjeru, što je nedovoljno. Prema Pregradi dnevno prometuje 16, a prema Zaboku 13 autobusa¹⁰.

Zbog velike udaljenosti od najbliže željezničke postaje, koja se nalazi u Zaboku, željeznički prijevoz se rijetko koristi.

Općenito se može zaključiti da je prometna povezanost nedostatna, a to se posebice odnosi na povezanost s glavnim županijskim središtem. Takva loša povezanost negativno utječe na razvoj turizma Krapinskih Toplica. Posebice otežava razvoj izletničkog turizma, čiji razvoj pretpostavlja postojanje dobrih i kvalitetnih prometnica s većim brojem dolaznih i odlaznih linija. Također, slaba povezanost s okolnim naseljima dovodi do osiromašenja turističke ponude cijele županije¹¹.

Kulturno-povijesne komponente prostora

Turistička ponuda određenog područja u velikoj se mjeri temelji na kulturnoj baštini. Na području Krapinsko-zagorske županije postoji 708 spomenika kulturne baštine, od čega je tek 247 (35%) registrirano i preventivno zaštićeno (BUČAR-PERIĆ,

---

⁹ Raspored autobusnih linija dobiven je na autobusnom kolodvoru u Zagrebu u veljači 2003. godine

¹⁰ Raspored autobusnih linija prema Zaboku i Krapini dobiven je na autobusnoj stanici u Krapinskim Toplicama u veljači 2003.

¹¹ U razgovoru s pojedinim gostima dolazi se do zaključka da se gosti Krapinskih Toplica, ukoliko nemaju vlastito prijevozno sredstvo, rijetko odlučuju na odlazak na jednodnevne izlete u ostala naselja županije.

2001.). Na području Krapinskih Toplica mogu se izdvojiti dvije cjeline kulturne baštine¹². Prvu cjelinu čini povijesna jezgra Krapinskih Toplica izgrađena 60-ih godina 19. st. Drugu cjelinu čine atraktivne zgrade i primjerci graditeljstva specifični za određeno područje¹³. Takve građevine imaju veliku arhitektonsku vrijednost i stoga su zanimljive turistima. Turistički najatraktivnije građevine su dvorci i kurije. Na području općine, ali i cijelog Hrvatskog zagorja, čest je slučaj da se pojedini objekti tradicionalno nazivaju dvorcima iako su po svojim karakteristikama zapravo kurije (ŠČITAROCI, 1990.). Općenito se može reći da su dvorci i kurije na području općine Krapinske Toplice u vrlo lošem stanju. Objekti su ili gotovo u potpunosti razrušeni i devastirani ili su na neprimjeren način obnovljeni. Najznačajniji dvorci i kurije su dvorac Klokovec¹⁴ i Lavoslavov dvor u Krapinskim Toplicama, dvorac Kovačevac u Gornjem Vinu, kurija Novaki u Oratju, kurija u Lovrećim Selima.

Jedan od rijetkih objekata koji je danas u očuvanom stanju i otvoren za posjetitelje je kurija Novaki u Oratju te kurija Mališ u Čretu. Također, na pojedinim lokalitetima, poput kurije Čret, grade se faksimili postojećih kurija. Očekuje se da će oni privući turiste.

Osim dvoraca i kurija sačuvano je i nekoliko javnih zgrada, poput stare zgrade lječilišta, starog hotela "Kurhaus" i restorana "Bellevue" te nekoliko komunalnih građevina (trafostanica u Čretu, javni zdenac u Vrtnjakovcu). Ti se objekti i danas koriste, ali istovremeno predstavljaju i moguću turističku atrakciju koja na žalost danas nije iskorištena.

Kao i ostala područja Hrvatskog zagorja i područje općine Krapinske Toplice karakterizira veći broj sakralnih građevina. Jedini turistički značajniji sakralni objekti su kapela sv. Marije Magdalene, atraktivna i zbog lijepog vidikovca, te mauzolej Jakova Badla u park šumi Sv. Magdalena.

Veliko potencijalno turističko značenje imaju i perivoji¹⁵ i spomenici parkovne arhitekture, ali su, poput dvoraca i kurija, većinom u vrlo lošem stanju usprkos zaštiti¹⁶. Pojedini perivoji, poput središnjeg perivoja u naselju Krapinske Toplice samo su djelomično očuvani uslijed različitih intervencija (gradnja sportskih terena). Mogućnosti za turističko-geografsku valorizaciju predstavljaju i perivoji oko dvoraca i kurija, koji bi se mogli razviti u izletnička područja. Perivoji su danas samo djelomično očuvani te su u nekim slučajevima, poput perivoja dvorca Klokovec devastirani.

Ljekoviti izvori kao osnovni motiv turističke posjete

¹² Povijesna cjelina ili cjelina kulturne baštine podrazumijeva grupaciju građevina i prostora u gradskoj ili seoskoj sredini čija je vrijednost priznata s arheološkoga, arhitekturnog, povijesnog i estetskog aspekta. (Prostorni plan općine Krapinske Toplice, 2000.)

¹³ Primjeri takve gradnje nalaze se u najstarijim naseljima Klokovcu (na brojevima 82, 83) te Selnu (na broju 6).

¹⁴ Dvorac Klokovec registriran je u Registru nepokretnih spomenika kulture, no usprkos tome je neprimjereno obnovljen (ŠČITAROCI, 1990).

¹⁵ Perivoj je prostor oblikovan čovjekovom kreativnošću elementima prirode, koji uključuju vegetaciju, građevinske elemente (staze), opremu (klupe, fontane, zdence) i druge sadržaje (ŠČITAROCI, 1990).

¹⁶ Perivoji se štite kao registrirani spomenici kulture, preventivnom zaštitom i evidencijom spomenika kulture (ŠČITAROCI, 1990).

Već je u uvodu rečeno da se u posljednje vrijeme kao sve rašireniji oblik turizma javlja termalni zdravstveni turizam kod kojeg se kao ljekoviti prirodni faktor koristi termalna voda. Ljekoviti izvori jedan su od glavnih faktora razvoja Krapinskih Toplica. Ukupno se koriste četiri izvora kapaciteta 80 l/s. Termalna voda Krapinskih Toplica, s temperaturom od 41 °C, pripada skupini hipertermalnih voda te ima blago mineralna svojstva. Kemijski je obilježavaju kationi kalcija i magnezija te anioni hidrogenkarbonata i sulfata. Voda takvih svojstava pogodna je za liječenje reumatizma, bolesti kralježnice te bolesti krvožilnog sustava. Voda je pod redovitim nadzorom Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, pri čemu taj nadzor obuhvaća fizikalno-kemijsku te mikrobiološku analizu.

Osim vode u tretmanima se koristi i ljekovito blato (fango) te peloidi¹⁷ čiju analizu također provodi Hrvatski zavod za javno zdravstvo.

Krapinske Toplice su članica Zajednice zdravstvenog turizma Hrvatske koju čini sedamnaest zdravstvenih turističkih odredišta (BUČAR-PERIĆ, 2001).

Zdravstvo

Gospodarski razvoj Krapinskih Toplica u velikoj se mjeri može povezati s razvojem zdravstva. U naselju Krapinske Toplice nalaze se dvije specijalne bolnice: Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Krapinske Toplice i Specijalna bolnica za kardiovaskularnu kirurgiju i kardiologiju "Magdalena". Specijalna bolnica za med. rehabilitaciju djeluje od 1956., a "Magdalena" od 1997. Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju ima devet odjela na kojima je ukupno 854 zaposlenih te predstavlja okosnicu gospodarskog razvoja naselja i općine.

Bolnica nudi nekoliko različitih programa liječenja i medicinske rehabilitacije, kardiološke programe, programe za mršavljenje, programe za umirovljenike te raznovrsne sistematske preglede, dijagnostičke usluge i ambulantno-polikliničke usluge. Po uzoru na slične programe u drugim toplicama Bolnica za medicinsku rehabilitaciju u posljednje vrijeme nudi i sve veći broj programa aktivnog odmora, koji obuhvaća medicinski i sportski dio. Medicinski dio obuhvaća zdravstvene preglede, zdravstvene tretmane, edukaciju o zdravoj prehrani i zdravom življenju, vježbe u vodi, masažu, podvodnu masažu, ultrazvuk, fango... Sportski dio uključuje kupanje u bazenima s termalnom vodom, body walking, aquarobic, saunu, vožnju trening-biciklom. Unatoč raznovrsnoj ponudi još uvijek je najveći broj pacijenata u sklopu programa liječenja i medicinske rehabilitacije.

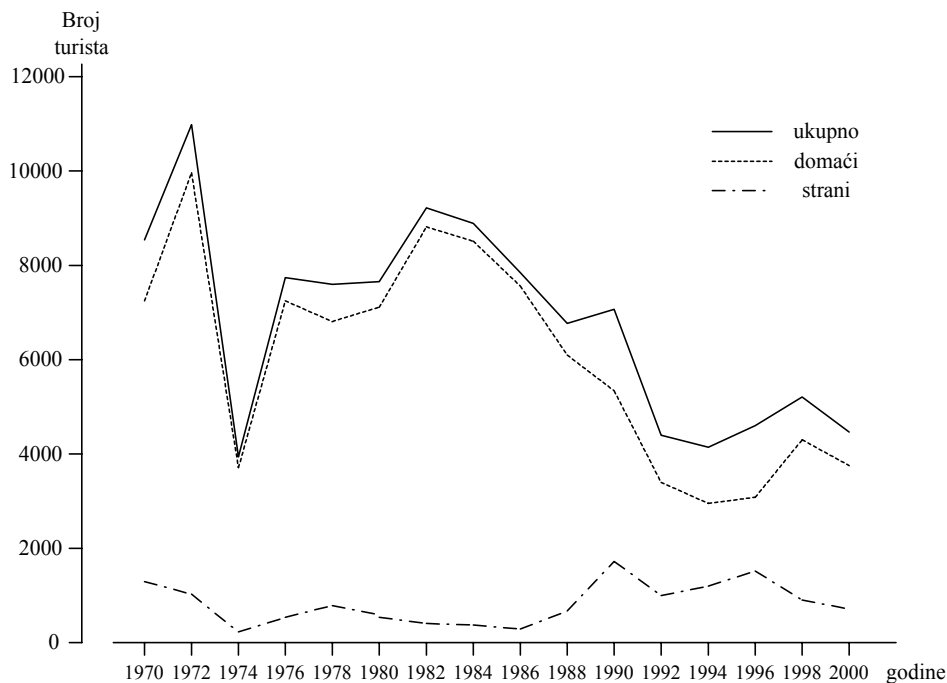
Razvoj turizma Krapinskih Toplica

Značajniji razvoj Krapinskih Toplica započinje 60-ih godina 19. st. Krajem 19. st. Krapinske Toplice se svrstavaju u red elitnih lječilišta (BANCALARI, 1871.). Danas se razvoj Toplica temelji većinom na radu Bolnice za medicinsku rehabilitaciju iako posljednjih godina Toplice pokušavaju privući turiste različitim programima rekreacije i aktivnog odmora po uzoru na slične programe u toplicama Slovenije.

---

¹⁷ Fango nastaje od sitnih čestica, a karakterizira ga vrlo mali udio organske tvari. Izvire zajedno s vodom. Peloidi su sastojci zemlje, blata, mulja, šljunka i sl. koji se koriste kao oblozi pri liječenju.

Broj posjetitelja može se kontinuirano pratiti od 1969. Najveći broj posjetitelja zabilježen je 1973., kada je Krapinske Toplice posjetilo čak 11918 turista. Broj turista nakon 1990. se smanjuje što je posljedica ratnih događanja. Područje Krapinsko-zagorske županije nije izravno bilo izloženo ratnim događanjima, no nesigurna situacija ipak je imala negativan učinak na razvoj turizma. Također, ponuda programa aktivnog odmora namijenjenih turistima u sklopu Bolnice za medicinsku rehabilitaciju je u vrijeme rata bila ograničena, zbog činjenice da je Bolnica aktivno sudjelovala u rehabilitaciji ranjenika. Broj stranih turista raste nakon 1990., što je prije svega posljedica činjenice da su do tada posjetitelji iz Slovenije evidentirani kao domaći posjetitelji. Nakon 1997. udio stranih turista pada, što je posljedica sve bržeg razvoja Atomskih toplica i Rogaške u susjednoj Sloveniji (Sl. 1).

Izvor: DZS

Sl. 1. Kretanje broja turista u Krapinskim Toplicama od 1970. do 2000.

Fig. 1 Number of tourists in Krapinske Toplice between years 1970 and 2000.

Već je u uvodu rečeno da je jedna od osnovnih karakteristika termalnog zdravstvenog turizma duži boravak posjetitelja. No Krapinske Toplice još uvijek karakterizira kratak boravak turista što bi se moglo objasniti nedostatkom ponude popratnih sadržaja (Tab. 2).

Broj dnevnih izletnika se ne evidentira te se može pratiti samo djelomično putem broja prodanih ulaznica na bazenima. Do godine 2000. kao posebna skupina su

evidentirani bolnički pacijenti, a njihov udio je iznosi oko 5% od ukupnog broja kupaca. No nakon odvajanja hotela i bolnice oni se više ne bilježe kao zasebna skupina. Sve veći broj prodanih ulaznica može se djelomično objasniti lošom ekonomskom situacijom te sve manjim brojem odlazaka domaćeg stanovništva na ljetovanje. Na žalost podaci o broju prodanih ulaznica za godinu 2002. još nisu službeno poznati no možemo pretpostaviti da će taj broj biti manji što je posljedica preuređenja dijela kupališnog kompleksa (Tab. 3).

Tab. 2. Broj noćenja i prosječna dužina boravka u Krapinskim Toplicama.

Tab. 2 Number of overnights and average length of stay in Krapinske Toplice.

Godina	Noćenja			Zadržavanje u danima		
	Ukupno	Domaći	Strani gosti	Ukupno	Domaći	Strani gosti
1969.	57 790	48 579	9 211	5.5	5.6	5
1970.	55 493	44 620	10 873	6.5	6.2	8.4
1975.	97 707	93 839	3 868	11.8	12.1	8.1
1980.	115 083	111 320	3 763	15	15.6	7
1985.	111 803	108 803	3 000	12.3	12.6	6.7
1990.	79 502	68 508	10 994	11.3	12.8	6.3
1991.	44 218	43 135	1 084	13.1	13.3	7.8
1992.	46 179	39 263	6 916	10.4	11.5	6.9
1993.	33 692	24 599	9 093	8.4	8.8	7.5
1994.	36 904	31 367	5 537	8.9	10.6	4.6
1995.	19 355	16 716	2 639	8	9.1	4.5
1996.	27 314	19 813	7 501	5.9	6.4	4.9
1997.	37 870	30 032	7 838	6.5	6.7	5.8
1998.	35 297	29 754	5 543	6.8	6.9	6.1
1999.	31 149	29 144	2 002	7.2	7.7	4.5
2000.	33 920	29 788	4 132	7.6	7.9	5.8

Izvor: DZS

Tab. 3. Broj posjetitelja na vanjskim bazenima

Tab. 3 Number of visitors at outdoor pools

Godina	Odrasli	Djeca	Ukupno	Bolnički pacijenti
1996.	28 652	12 044	42 849	2 153
1999.	23 751	11 610	38 368	3 007
2000.	27 814	12 825	40 641	-
2001.	40 966	12 138	59 104	-

Izvor: Podatci hotela "Toplice"

Kapaciteti za smještaj, prehranu i razonodu

Za razliku od broja turista koji se u posljednjih tridesetak godina značajno mijenjao, broj smještajnih kapaciteta¹⁸ u tom je periodu ostao gotovo nepromijenjen.

Od osnovnih kapaciteta za smještaj u Krapinskim Toplicama postoji samo hotel s 246 kreveta, a od komplementarnih kapaciteta samo privatni smještaj. Godine 2002. u privatnom je smještaju na raspolaganju posjetiteljima bilo 11 domaćinstava s 29 soba, 3 dvokrevetna apartmana te 1 trokrevetni apartman. Ukupno 58 stalnih i 2 pomoćna kreveta¹⁹. Na području općine Krapinske Toplice nalazi se veliki broj kuća za odmor. Godine 2001. popisano ih je čak 870.

Krapinske Toplice karakterizira veliki broj ugostiteljskih kapaciteta, no većina tih kapaciteta su kafići. Veliki je nedostatak u turističkoj ponudi nepostojanje kvalitetnijih restorana, a posebice restorana koji bi posluživao lokalne specijalitete. Krajem 2002. u Krapinskim Toplicama su bila 2 restorana, 1 pizzeria i 26 kafića, bistroa i gostionica²⁰. Nezadovoljavajući je i broj kapaciteta za razonodu. Na prostoru općine postoji svega jedna kino-dvorana.

Na području naselja Krapinske Toplice nalazi se veći broj sportskih kapaciteta. U sklopu kompleksa Aquae vivae nalazi se pet bazena, od čega je samo jedan zatvoreni te jedan poluzatvoreni, dva teniska terena, teren za minigolf, stolni tenis i kuglana te igralište za košarku. Veliki je nedostatak slaba sportska ponuda u zimskim mjesecima koja se svodi na kuglanu i zatvoreni bazen u sklopu hotela.

Kapaciteti trgovačkih, zanatskih i ostalih servisa

Na području općine Krapinske Toplice nalaze se ukupno 33 trgovine, od toga se čak 26 nalazi u središnjem naselju. Uprkos relativno velikom broju trgovina, turistička ponuda je slaba. Specijaliziranih trgovina za prodaju suvenira nema, već se tijekom toplog dijela godine kod ulaza u kupališni kompleks nalaze štandovi za prodaju suvenira. Ponuda suvenira svodi se na privjeske za ključeve i slične suvenire, uglavnom s motivima Hrvatske.

Ponuda zanatskih usluga također je slaba te je koncentrirana u središnjem naselju (frizer, urar...) uz iznimku mehaničarskih usluga. Na području naselja nalaze se dvije banke te jedna pošta. Također, u središnjem naselju svoje poslovnice imaju dvije turističke zajednice TZ Krapinskih Toplica i TZ Krapinsko-zagorske županije.

Zaključak

Prostor Krapinsko-zagorske županije nudi veliku mogućnost razvoja turizma kombinacijom antropogenih i prirodnih turističkih resursa. Općina Krapinske Toplice, zahvaljujući dobrom prometnom položaju, ima dobre pretpostavke za budući razvoj. No

¹⁸ Prema Državnom zavodu za statistiku smještajni kapaciteti podrazumijevaju broj soba i kreveta raspoloživih turistima tijekom mjeseca. Osnovni smještajni kapaciteti obuhvaćaju hotele, motele, pansione, a komplementarni kapaciteti privatni smještaj, motele, kampove...

¹⁹ Podatci o komplementarnim kapacitetima dobiveni su u Turističkoj zajednici Krapinskih Toplica.

²⁰ Podatci o broju kapaciteta za prehranu i zabavu dobiveni su na temelju usporedbe Gastronomskih stranica u izdanju Turističke zajednice Krapinskih Toplica (BELJAK, 2000.) i terenskog obilaska.

povoljan prometno-geografski položaj te relativna blizina Zagreba (42 km) i središta županije Krapine (14 km) nisu dovoljno iskorišteni. Krapina bi svojim bogatstvom antropogenih resursa mogla pružiti dodatan poticaj razvoju turizma Krapinskih Toplica, ali loša kvaliteta prometnica te slaba povezanost to onemogućavaju.

Iako na prostoru općine postoji veći broj dvoraca i kurija, koji bi mogli omogućiti veliku ponudu, gotovo su svi u vrlo lošem stanju te su većinom zatvoreni za javnost. Prenamjena brojnih objekata te loša obnova parkova smanjuje njihovu atraktivnost i vrijednost. Osim toga, turistima su slabo dostupni podatci o pojedinim dvorcima i kurijama, s obzirom na to da turistička zajednica ne posjeduje prospekte koji bi te objekte na adekvatan način reklamirali.

Na području općine postoji neadekvatan broj komplementarnih smještajnih kapaciteta. Godine 2002. na cijelom području općine postojalo je svega 58 kreveta u privatnom smještaju, nije bilo niti jednoga kampa.

Unatoč velikoj mogućnosti razvoja seoskog turizma, na području općine ne postoji niti jedno takvo domaćinstvo. Određeni pomak prema razvoju u tom smjeru pokazuje uređenje nekoliko vinskih cesta.

Pomak prema razvoju turizma mogao bi označiti i projekt *Aquae vivae*, koji uz izgradnju vodenog centra s otvorenim i zatvorenim bazenima, hotela s kongresnim i zdravstvenim centrom predviđa i izgradnju kampa i apartmanskog naselja.

Razvoj zdravstvenog turizma na području općine Krapinske Toplice višestruko bi utjecao na razvoj tog područja. Zahvaljujući činjenici da zdravstveni turizam ne karakterizira sezonalnost, razvoj takvog oblika turizma pruža mogućnosti kontinuiranog zapošljavanja domaćeg stanovništva. Na taj način izbjegava se problem prisutan u većini turističkih mjesta na našoj obali. Razvoj turizma odrazio bi se i na druge gospodarske grane, omogućujući plasman proizvoda i usluga. To bi potaknulo razvoj obrtništva te proizvodnju zdrave hrane.

Razvoj zdravstvenog turizma potaknuo bi i razvoj drugih oblika turizma, a poglavito izletničkog i seoskog turizma za koji na području općine Krapinske Toplice postoje dobre pretpostavke.

LITERATURA

- BANCALARI, D. (1871.): *Krapinske Toplice, njihova topla vrela i kupelji*, Zagreb, pp 72.
BELJAK, R. (2000.): *Gastronomске stranice, Hrvatsko zagorje*, AGM, Samobor, pp 76.
BUČAR-PERIĆ, K. (2001.): *Zdravstveni turizam i regionalni razvoj – primjer Krapinskih Toplica*, magistarski rad, Ekonomski fakultet, Zagreb, pp 164.
CRKVENČIĆ, I., DUGAČKI, Z., JELEN, I., KURTEK, P., MALIĆ, A., ŠAŠEK, M. (1974.): *Geografija SR Hrvatske*, knjiga 2, Školska knjiga, Zagreb, pp 175.
ŠČITAROCI, M. (1991.): *Dvorci i perivoji Hrvatskog zagorja*, Školska knjiga, Zagreb, pp 361.

IZVORI

- Državni zavod za statistiku, Turizam u 2000., Dokumentacija br. 1134, Zagreb
Prostorni plan općine Krapinske Toplice, 1999.
<http://www.arhitekt.hr/projekti/parkovi>
<http://www.dzs.hr>
<http://www.dzs.hr/ljetopis2001>
<http://www.dzs.hr/Popis%202001/popis20001.htm>

<http://www.krapinske-toplice.hinet.hr>

Kolijevka kulture. Kulturno-turističke destinacije Krapinsko-zagorske županije, Hrvatska turistička zajednica, 2000., pp. 28

Krapinske Toplice, Turistička zajednica općine Krapinske Toplice, 2000., pp. 6

Romantično srce Hrvatske – Krapinsko – zagorska županija, Ministarstvo turizma i Hrvatska turistička zajednica, 1999., pp 19.

SUMMARY

Martina Jakovčić: Tourism of Krapinske Toplice Spa – Present Position and Possibilities of Its Development

The area of Krapina - Zagorje County is rich with geothermal springs. On the relatively small geographic area few centres of thermal and health tourism have developed.

Due to its favourable location Krapinske Toplice Spa has good supposition for future tourist development. Favourable traffic location and relative proximity of Zagreb (42 km) and Krapina (14 km) are not sufficiently utilized. In general, traffic connections are inadequate. Poor connections have bad impact on the development of tourism and especially on excursion tourism.

The development of tourism is largely based on the opulence of cultural offer. As regards tourism, castles and manors are the most attractive buildings of the area, but in general they are in a very bad condition. They are either completely deteriorated or inappropriately rebuilt. Parks also have large potentials for tourist valorisation, but are, as well, in a sorely state.

The economical development of Krapinske Toplice Spa is by and large connected to development of health services. Two hospitals are located in Krapinske Toplice: Hospital for medical rehabilitation and Hospital for cardiovascular surgery and cardiology "Magdalena". On the model of spas in neighbouring countries, Hospital for medical rehabilitation is trying to attract tourists by offering large number of programs for active vacation and team building.

A large problem in the tourist development of Krapinske Toplice is inadequate and undeveloped accommodation capacity, and especially secondary accommodation capacity. Inadequate offer of catering capacity and entertainment facilities also poses a big problem.

Advantages of development of health tourism are multiple. The development of tourism would open possibilities for development of other economical functions. The development of health tourism would also induce development of other types of tourism and especially of rural tourism. For the time being in spite of large possibilities for development of rural tourism, in the area of Krapinske Toplice there are no rural households.